

Republika e Kosovës - Republika Kosovo - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
Zyra e Kryeministrit - Kancelarija premijera - Office of The Prime Minister
Zyra e Komisionerit për Gjuhët - Kancelarija poverenika za jezike
Office of the Language Commissioner

RAPORT

NIVELI I ZBATIMIT TË LIGJIT PËR PËRDORIMIN E GJUHËVE
NË KOMUNA DHE GJYKATA THEMELORE

IZVEŠTAJ

PRIMENA ZAKONA O UPOTREBI JEZIKA U OPŠTINAMA
I OSNOVNIM SUDOVIMA

Mars/Mart
2024

Përmbajtja

Hyrje	2
Qëllimi i raportit	4
Metodologjia	5
STRUKTURA E RAPORTIT	7
VLERËSIMI I PËRGJITSHËM	8
VLERËSIMI SPECIFIK	10
- Përkthyesit në Komuna dhe Gjykata	10
- Kontraktimi i shërbimeve gjuhësore	12
- Mbledhjet e Kuvendit	13
- Formularët dhe shërbimet me qytetarë	13
- Mbishkrimet dhe shenjat orientuese	15
- Ankesat e qytetarëve	16
- Faqja zyrtare e internetit	16
PËRFUNDIM	18
- Kërkesat drejtuar ZKGGJ-së	19
- Rekomandime të përgjithshme	19
- Rekomandime specifike	20
- Korniza Ligjore	20

Sadržaj

Uvod	2
Svrha izveštaja	4
Metodologjia	5
STRUKTURA IZVEŠTAJA	7
OPŠTA PROCENA	8
SPECIFIČNA PROCENA	10
- Prevodioci u opštinama i sudovima	10
- Ugovaranje jezičkih usluga	12
- Sednice skupštine	13
- Obrasci i usluge sa građanima	13
- Natpisi i orijentacioni znaci	15
- Žalbe građana	16
- Zvanična internet stranica	16
ZAKLJUČAK	18
- Zahtevi upućeni KPJ-u	19
- Opšte preporuke	19
- Specifične preporuke	20
- Pravni Okvir	20

Shkurtesat

ZKGGJ - Zyra e Komisionerit për Gjuhët
GJTH - Gjykata Themelore
LPGJ - Ligji për Përdorimin e Gjuhëve
IAP - Institucioni i Avokatit të Popullit
IOM - Organizata Ndërkombëtare për Migracion
MAPL - Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
UNMIK - Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë

Skraćenice

ZPJ - Kancelarija poverenika za jezike
OS - Osnovni Sud
ZUJ - Zakon o upotrebi jezika
IO - Institucija zaštitnika građana
IOM - Međunarodna organizacija za migracije
MALS - Ministarstvo administracije lokalne samouprave
UNMIK - Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu

HYRJE

Kushtetuta e Republikës së Kosovës siguron që Gjuha Shqipe dhe Gjuha Serbe dhe alfabetet e tyre janë gjuhë zyrtare në nivel qendror dhe gëzojnë status të barabartë. Përveç kësaj, Ligji Nr. 02/L-37 për Përdorimin e Gjuhëve (LPGJ), më tutje Ligji, qartëson statusin e gjuhëve zyrtare në nivel qendror, gjuhëve zyrtare dhe gjuhëve në përdorim zyrtar në nivel lokal. Kjo nënkupton se përveç Gjuhës Shqipe dhe Serbe, gjuhë zyrtare në nivel lokal janë edhe Gjuha Turke dhe Boshnjake. Gjuha Turke, Boshnjake dhe Rome, janë po ashtu gjuhë në përdorim zyrtar në disa komuna të Kosovës. Secila komunë, në kuadër të akteve ligjore Komunale, ka të përcaktuar se cilat gjuhë janë zyrtare e cilat në përdorim zyrtar. Prandaj organet komunale janë të obliguara ti përgjigjen qytetarëve siç përcaktohet në dispozitat ligjore.

Projekti “Avansimi i të drejtave gjuhësore” filloi në vitin 2022 (faza e parë), ndërsa në tetor 2023 filloi të zbatohet i dyti me titull “Promovimi dhe avancimi i të drejtave gjuhësore në Kosovë” dhe do të zgjasë deri në maj të vitit 2024. Ky projekt po zbatohet nga Organizata Ndërkombëtare për Migrim (IOM), e financuar nga UNMIK-u, ndërsa palët/partnerët kryesorë janë ZKGGJ-së dhe IAP.

Një nga aktivitetet e rëndësishme të këtij projekti është monitorimi i Komunave dhe Gjykatave Themelore të komunave përkatëse. Përveç monitorimit të ueb faqeve të tyre, ZKGGJ-ja për herë të parë ka bërë monitorimin e Gjykatave Themelore në teren.

Në fokus të këtij monitorimi, Grupi Punues i projektit përzgjedhi 7 (shtatë) Komuna dhe Gjykata Themelore të komunave përkatëse: Komunën e Graçanicës, Pejës, Prizrenit, Gjilanit, Mitrovicës së Veriut, Mitrovicës së Jugut dhe Prishtinës.

Është e rëndësishme të theksojmë se, gjatë monitorimit të bërë Komunave në vitin 2019, të gjeturat tregonin se Komunitat e Republikës së Kosovës kishin arritur një fazë më të avancuar institucionale dhe ligjore në mbrojtjen e të

UVOD

Ustav Republike Kosovo obezbeđuje da albanski i srpski jezik i njihova pisma budu zvanični jezici na centralnom nivou i da uživaju jednak status. Pored toga, Zakon br. 02/L-37 o upotrebi jezika (ZUJ), u daljem tekstu Zakon, pojašnjava status službenih jezika na centralnom nivou, službenih jezika i jezika u službenoj upotrebi na lokalnom nivou. Ovo podrazumeva da su pored albanskog i srpskog jezika, službeni jezici na lokalnom nivou i turski i bosanski. Turski, bosanski i romski su takođe jezici u službenoj upotrebi u nekim opštinama Kosova. Svaka opština je, u okviru opštinskih zakonskih akata, propisala koji su jezici službeni, a koji u službenoj upotrebi. Stoga, opštinski organi su dužni da odgovore građanima kao što je to propisano zakonskim odredbama.

Projekat „Unapređenje jezičkih prava“ počeo je 2022. godine (prva faza), dok je u oktobru 2023. godine počeo da se sprovodi drugi deo pod nazivom „Promovisanje i unapređenje jezičkih prava na Kosovu“ koji će trajati do maja 2024. godine. Ovaj projekat sprovodi Međunarodna organizacija za migracije (IOM), koju finansira UNMIK, dok su glavni akteri/partneri KPJ i IOP.

Jedna od važnih aktivnosti ovog projekta je praćenje rada opština i osnovnih sudova odgovarajućih opština. Pored praćenja njihovih internet stranica, KPJ je po prvi put vršila praćenje osnovnih sudova na terenu.

U centru pažnje ovog praćenja, radna grupa projekta je odabrala 7 (sedam) opština i osnovnih sudova odgovarajućih opština: Opština Gračanica, Peć, Prizren, Gnjilane, Severna Mitrovica, Južna Mitrovica i Priština.

Važno je naglasiti da su, tokom praćenja izvršenog za opštine u 2019. godini, nalazi pokazali da su opštine Republike Kosovo dostigle napredniju institucionalnu i pravnu fazu u zaštiti jezičkih prava. U međuvremenu, podaci iz praćenje izvršenog u okviru ovog projekta su

drejtave gjuhësore. Ndërkaq, të dhënat nga monitorimi i bërë në kuadër të këtij projekti, ka nxjerrë në pah mangësitë në përmbushjen e obligimeve ndaj qytetarëve dhe rënien e nivelit të zbatimit të Ligjit.

Një gjë shumë e rëndësishme vërehet se në Komunitet e Kosovës nuk ka politika diskriminuese nga administratat komunale ndaj njërës apo tjetrës gjuhë, kur bëhet fjalë për ofrimin e shërbimeve publike. Megjithatë, Komunitet vazhdojnë të funksionojnë me kapacitete jo të mjaftueshme në zbatimin e të drejtave gjuhësore, që nënkupton se për të kryer shërbime ndaj qytetarëve jo-shumicë, në gjuhën e tyre zyrtare (varësisht nga komuna) paraqiten shumë mangësi dhe sfida.

Zyrtarët komunalë, shprehin vullnetin dhe përpjekjen që komunitet të avancojnë barazimin e gjuhëve zyrtare, por në vazhdimësi përmendin buxhetin si problemin kryesor, por edhe mungesën e kapaciteteve (kuadrove profesionale), në përmbushjen e obligimeve ndaj qytetarëve.

ukazali na nedostatke u ispunjavanju obaveza prema građanima i smanjenje stepena primene Zakona.

Veoma je važno da u opštinama Kosova ne postoje diskriminatorne politike od strane opštinskih administracija prema jednom ili drugom jeziku, kada je u pitanju pružanje javnih usluga. Međutim, opštine nastavljaju da rade sa nedovoljnim kapacitetima u sprovođenju jezičkih prava, što znači da u pružanju usluga nevećinskim građanima na njihovom službenom jeziku (u zavisnosti od opštine) postoji mnogo nedostataka i izazova.

Opštinski službenici izražavaju volju i trud da opštine unaprede ravnopravnost službenih jezika, ali kao glavni problem neprekidno pominju budžet, ali i nedostatak kapaciteta (stručnog kadra) za ispunjavanje obaveza prema građanima.

Fig. 1 Procesi i monitorimit për nivelin e respektimit të të drejtave gjuhësore dhe raporti i ZKGGJ-së
Slika 1: Proces praćenja za nivo poštovanja jezičkih prava i izveštaj KPJ-a

QËLLIMI I RAPORTIT

Komunat janë institucionet që kanë nivelin më të afërt të qeverisjes për qytetarin, prej nga burojnë shërbimet publike, të cilat kanë ndikim të drejtpërdrejtë në standardin dhe jetën e qytetarëve. Nga ky këndvështrim, përveç se është dera e parë ku qytetari troket, Komunat janë institucione të cilat duhet të krijojnë kushtet e nevojshme për të kryer shërbimet ndaj qytetarëve, me kohë dhe duke zbatuar në përpikëri të drejtat gjuhësore, si dhe duke iu ofruar shërbimet në gjuhët e tyre zyrtare.

Bazuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe Ligjet përkatëse, për zbatimin e të drejtave të njeriut rol të veçantë luajnë Gjykatat Themelore. Gjuha është mjet themelor në zgjidhjen e rasteve dhe kontesteve të qytetarëve, kështu që edhe një pjesë e konsiderueshme e legjislacionit të Kosovës përveç që e përcaktojnë statusin e gjuhëve zyrtare, ato nënvizojnë mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave gjuhësore dhe obligojnë institucionet Komunale dhe Gjykatat në zbatimin e dispozitave ligjore.

Prandaj, qëllimi i këtij raporti është të analizojë dhe vlerësojë nivelin e zbatimit të Ligjit dhe respektimin e të drejtave gjuhësore në këto Komuna të Republikën së Kosovës, si dhe në Gjykatat Themelore të këtyre komunave. Qëllim tjetër i këtij raporti është të konstatojë gjendjen reale, sfidat me të cilat Komunat dhe Gjykatat ballafaqohen, si dhe nivelin e gatishmërisë së tyre, për t'iu dalë përballë kërkesave të qytetarëve.

Ky raport përmbledh të gjeturat nga vizitat në teren dhe rekomandimet për respektimin e të drejtave gjuhësore, që do të jepen për në Komunat: Graçanicë, Pejë, Prizren, Gjiilan, Mitrovicë e Veriut, Mitrovicë e Jugut dhe Prishtinë.

Qëllimi përfundimtar i këtij raporti është që pas identifikimit të sfidave dhe mangësive që kanë Komunat dhe Gjykatat në përmbushjen e obligimeve ndaj qytetarëve, ZKGGJ-ja të adresojë rekomandimet e përgjithshme dhe specifike, me qëllim që të obligojë edhe një herë institucionet

SVRHA IZVEŠTAJA

Opštine su institucije koje imaju najbliži nivo vlasti građanima, odakle potiču javne usluge, koje direktno utiču na standard i život građana. Sa ovog stanovišta, izuzev što su prva vrata na koja građanin kuca, opštine su institucije koje moraju da stvore neophodne uslove za pružanje usluga građanima, blagovremeno i tačno ostvarujući jezička prava, kao i pružanje usluga na njihovim službenim jezicima.

Na osnovu Ustava Republike Kosovo i odgovarajućih zakona, osnovni sudovi igraju posebnu ulogu u sprovođenju ljudskih prava. Jezik je osnovno sredstvo u rešavanju slučajeva i sporova građana, tako da značajan deo kosovskog zakonodavstva, pored propisivanja statusa službenih jezika, podvlači zaštitu i poštovanje jezičkih prava i obavezuje opštinske institucije i sudove da sprovode zakonske odredbe.

Stoga je svrha ovog izveštaja da analizira i proceni nivo primene Zakona i poštovanje jezičkih prava u ovim opštinama Republike Kosovo, kao i u osnovnim sudovima ovih opština. Druga svrha ovog izveštaja je da se utvrdi stvarno stanje, izazovi sa kojima se suočavaju opštine i sudovi, kao i stepen njihove spremnosti da izađu u susret zahtevima građana.

Ovaj izveštaj daje sažetak nalaza iz poseta na terenu i preporuka za poštovanje jezičkih prava, koje će biti date opštinama: Gračanica, Peć, Prizren, Gnjilane, Severna Mitrovica, Južna Mitrovica i Priština.

Konačna svrha ovog izveštaja je, nakon identifikovanja izazova i nedostataka koje opštine i sudovi imaju u ispunjavanju obaveza prema građanima, da se KPJ pozabavi opštim i konkretnim preporukama, kako bi još jednom obavezala određene institucije da sprovode Zakon,

e caktuara, të zbatojnë Ligjin, si dhe rikujtojë të njëjtat për përgjegjësitë që kanë karshi të drejtave gjuhësore.

METODOLOGJIA

Sipas mandatit që ka ZKGJ-ja është e obliguar të bëjë monitorimin dhe raportimin për zbatimin e LPGJ-së dhe respektimin e të drejtave gjuhësore në të gjitha institucionet e Republikës së Kosovës. Në rastin konkret fillimisht janë përzgjedhur Komunitat dhe Gjykatat, janë monitoruar ueb faqet e tyre, për të vazhduar pastaj monitorimin në teren. Përmes postës elektronike është njoftuar Këshilli Gjyqësor i Kosovës (institucion ky që është i familjarizuar me mandatin e ZKGJ-së), që ZKGJ –ja së bashku me Avokatin e Popullit do të zhvillojnë vizita monitoruese në Gjykatat Themelore të komunave të cekura si më lart. Më pastaj, përmes postës elektronike po ashtu, janë njoftuar të gjitha këto institucione (deri te tre zyrtarë), ku është kërkuar konfirmimi i marrjes së e-mailit dhe kush do të presë zyrtarët monitorues.

Zyrtarët e ZKGJ-së dhe Avokatit të Popullit, kanë vizituar secilën Komunë dhe Gjykatë veç e veç, kanë mbajtur takime diku me kryetarë të komunave (Prizren dhe Gjilan), kryetarë të gjykatave (Graçanicë, Gjilan, Pejës), nënkryetarë të komunave, administratorë të gjykatave, si dhe zyrtarë tjerë. Vizitat monitoruese për këto Institucione kanë zgjatur rreth dy javë.

Ekipi monitorues, gjatë këtyre takimeve ka sqaruar qëllimin e vizitës monitoruese dhe ka marrë pamje (foto) nga takimet dhe tabelat orientuese nëpër këto institucione.

kao i podsećajući ih na odgovornosti koje imaju prema jezičkim pravima.

METODOLOGJIA

U skladu sa mandatom koji KPJ ima, dužna je da prati i izveštava o primeni ZUJ-a i poštovanju jezičkih prava u svim institucijama Republike Kosovo. U konkretnom slučaju, prvo su izabrane opštine i sudovi, praćene su njihove internet stranice, kako bi se potom nastavilo praćenje na terenu. Sudski savet Kosova (institucija koja je upoznata sa mandatom KPJ-a) je, putem elektronske pošte, obavestien da će KPJ zajedno sa zaštitnikom građana obaviti posete za praćenje osnovnih sudova gore navedenih opština. Zatim su, takođe putem elektronske pošte, obavestene sve ove institucije (do tri službenika), pri čemu je tražena potvrda o prijemu elektronske poruke i ko će dočekati službenike za praćenje.

Službenici KPJ-a i zaštitnik građana su posetili svaku opštinu i sud posebno, negde se održavali sastanke sa predsednicima opština (Prizren i Gnjilane), predsednicima sudova (Gračanica, Gnjilane, Peć), zamenicima predsednika opština, administratorima sudova, kao i drugim službenicima. Terenske posete ovim institucijama su trajale oko dve nedelje.

Tim za praćenje je tokom ovih sastanaka razjasnio svrhu terenskih poseta i napravio slike (fotografije) sa sastanaka i tabli za orijentaciju u ovim institucijama.

Vizitat janë bërë për të parë për së afërmi gjendjen dhe nivelin e zbatimit të drejtave gjuhësore në Komuna dhe Gjykata, si dhe gatishmërinë e zyrtarëve për të zgjidhur çështjet e qytetarëve në të dy gjuhët, si dhe tejkalimin e sfidave me të cilat ata ballafaqohen në kohë reale.

Gjatë punës në teren, ekipi monitorues ka hasur në sfida për shkak të mos-informimit të mirë brenda-përbrenda institucionit, në disa institucione, (edhe pse njoftimi ishte bërë me kohë). ZKGGJ-ja në të gjitha institucionet ka Personat kontaktues, të cilët ndihmojnë në rastet kur janë trajtuar të drejtat gjuhësore, por për faktin se janë bërë shumë ndryshime dhe lëvizje nëpër institucione, në shumë raste kanë munguar personat kontaktues. Për mungesën e tyre, Zyra nuk ka marrë asnjë njoftim paraprak, (siç është pensionimi i disave, ndërrimi i vendit të punës etj.), përdërisa adresat e tyre gjenden ende në ueb sajtet e Komunave. Mungesa e bashkëpunimit dhe koordinimit brenda-përbrenda vet institucionit, mosdhënia e informatave të nevojshme me kohë, si dhe neglizhenca për të trajtuar çështjen, janë disa nga sfidat e shumta që hasen në teren.

Siç u përmend edhe më lart, gjatë zhvillimit të takimeve me përfaqësuesit e institucioneve, janë bërë pyetje të ndryshme që kanë të bëjnë me gjuhët, siç janë: sa përkthyes keni? A keni kompani të përkthimit të kontraktuar? A përkthehen mbledhjet e Kuvendit si dhe materiali përcjellës? A janë lajmet e përkthyer me kohë? Pse ka jo-përputhshmëri gjuhësore në faqen zyrtare të internetit? Etj.

Janë marrë shënime dhe foto nga tereni, të cilat do të jenë pjesë e këtij raporti, por në disa komuna për shkak të mungesës së koordinimit të brendshëm, gjatë vizitës ka ndodhur që të pritët deri sa të merren vesh se kush do të pres zyrtarët monitorues. Po ashtu ka pasur raste kur edhe përkundër faktit se ekipi është prezantuar, është penguar për të marrë pamje për mbishkrimet, tabelat orientuese dhe tabela e njoftimeve.

Posete su vršene kako bi se izbliza sagledalo stanje i stepen ostvarivanja jezičkih prava u opštini i sudovima, kao i spremnost službenika da rešavaju pitanja građana na oba jezika, kao i prevazilaženje izazova sa kojima se suočavaju u realnom vremenu.

Tokom rada na terenu, tim za praćenje je naišao na izazove zbog nedostatka dobre informisanosti unutar institucije, u pojedinim institucijama (iako je obaveštenje obavljeno blagovremeno). KPJ u svim institucijama ima lica za kontakt, koje pomažu u slučajevima kada se rešavaju jezička prava, ali zbog činjenice da je bilo mnogo promena i pomeranja u institucijama, u velikom broju slučajeva lica za kontakt su izostajala. Za njihov izostanak, Kancelarija nije dobila nikakva prethodna obaveštenja (poput penzionisanja nekih, promena radnog mesta, itd), a njihove adrese su i dalje dostupne na internet stranicama opština. Nedostatak saradnje i koordinacije unutar same institucije, izostanak blagovremenog pružanja potrebnih informacija, kao i nemar za rešavanje ovog pitanja, neki su od mnogih izazova sa kojima se susreću na terenu.

Kao što je već pomenuto, tokom sastanaka sa predstavnicima institucija su postavljana razna pitanja u vezi sa jezicima, kao što su: Koliko prevodilaca imate?; Da li imate ugovorene prevodilačke kompanije?; Da li se prevode sednice Skupštine, kao i prateći materijal?; Da li su blagovremeno vesti prevedene?; Zašto postoji jezička neusklađenost na zvaničnoj internet stranici? itd.

Napravljene su beleške i fotografije sa terena, koji će biti deo ovog izveštaja, ali se u pojedinim opštinama, zbog nepostojanja unutrašnje koordinacije, tokom posete dešavalo da čekaju dok se ne dogovori ko će dočekati službenike za praćenje. Takođe je bilo slučajeva da je, uprkos činjenici da je tim predstavljen, bilo onemogućeno da napravi fotografije natpisa, tabli i oglasnih tabli.

Gjatë monitorimit / Tokom nadgledanja

STRUKTURA E RAPORTIT

Raporti përmban pjesën hyrëse, qëllimin dhe metodologjinë e zhvillimit të monitorimit, të gjeturat e përgjithshme dhe të veçanta, si dhe rekomandimet e dhëna për institucionet e monitoruara.

Fillimisht është qartësuar qëllimi i vizitave monitoruese dhe i përpilimit të raportit, si finalizim i projektit në përgjithësi.

Raporti vazhdon me shpjegimin e metodologjisë së përdorur për mbledhjen e të dhënave, çfarë procedurash, mjeteve dhe hapash janë përdorur për të arritur deri te qëllimi i paracaktuar, si dhe paraqet një numër sfidash që janë hasur gjatë monitorimit. Të dhënat e vendosura në raport, janë bërë në formë të shkruar dhe në formë grafike.

Pjesa e tretë paraqet vlerësimin e përgjithshëm dhe vlerësimin specifik. Përfshinë kapacitetin e brendshëm gjuhësor profesional të Komunave dhe Gjykatave, numrin e përkthyesve, kontraktimin e shërbimeve gjuhësore, si dhe nivelin e komunikimit dhe bashkëpunimit brenda- përbrenda institucionit. Vëmendje e veçantë gjatë monitorimit i është kushtuar gatishmërisë së

STRUKTURA IZVEŠTAJA

Izveštaj sadrži uvodni deo, svrhu i metodologiju praćenja razvoja, opšte i specifične nalaze, kao i preporuke date praćenim institucijama.

Najpre je razjašnjena svrha terenskih poseta i sastavljanje izveštaja, kao završetak projekta uopšte.

Izveštaj nastavlja objašnjava metodologiju korišćenu za prikupljanje podataka, koji su postupci, alati i koraci korišćeni za postizanje unapred određenog cilja, kao i predstavlja niz izazova sa kojima se susreće tokom praćenja. Podaci koji se nalaze u izveštaju se izrađuju u pisanom i grafičkom obliku.

Treći deo predstavlja opštu i specifičnu procenu. Obuhvata unutrašnji stručni jezički kapacitet opština i sudova, broj prevodilaca, ugovaranje jezičkih usluga, kao i nivo komunikacije i saradnje unutar institucije. Tokom praćenja, posebna pažnja je posvećena spremnosti institucija za saradnju i posvećenosti za primenu Zakona.

Četvrti deo sadrži završetak i zaključke, kao i

institucioneve për bashkëpunim dhe angazhim për të zbatuar Ligjin.

Pjesa e katërt përmban përfundimin dhe konkluzionet, si dhe rekomandimet e përgjithshme dhe specifike, që ZKGGJ-ja i jep Institucioneve komunale dhe Gjykatave Themelore.

VLERËSIMI I PËRGJITHSHËM

Si vlerësim i përgjithshëm, mund të themi se Gjykatat Themelore qëndrojnë shumë më mirë se sa Institucionet e Komunës, në zbatimin e dispozitave të Ligjit.

Për herë të parë nëpër këto institucione është bërë monitorim së bashku me Institucionin e Avokatit të Popullit. Pas monitorimit dhe analizës së të dhënave, kur krahasojmë një periudhë afër katër vjeçare, në Komuna, janë evidentuar disa ndryshime që kanë vlerësuar se niveli i zbatueshmërisë së Ligjit nuk është i kënaqshëm. Edhe pse më herët është konstatuar se komunat kanë arritur një nivel të mirë të pjekurisë institucionale në përmbushjen e obligimeve ligjore, në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave gjuhësore, kësaj radhe është vërejtur se Komunat kanë pësuar rënie të nivelit të zbatimit të Ligjit.

Komunat në përgjithësi kanë pothuajse të njëjtin nivel të performancës gjuhësore, për të theksuar se Prizreni dhe Graçanica qëndrojnë pak më mirë, përderisa është konstatuar se Gjykatat qëndrojnë më mirë në krahasim me Komunat.

Gjatë monitorimit u përdor edhe metoda, “klient i fshehtë”(secret customer) dhe në një rast, zyrtarja në Drejtorinë e Kadastrit në Pejë palës i është përgjigjur “unë veç shqip flas”, gjë që kjo bie në kundërshtim me Ligjin. Në rastin tjetër, në institucionin e komunës së Graçanicës, kur iu është drejtuar zyrtarit në gjuhën shqipe, edhe pse ai nuk ka ditur të përgjigjet në gjuhën shqipe, ka qenë i gatshëm të thërrasë përkthyesin, nëse kishte nevojë.

opšte i specifične preporuke koje KPJ daje opštinskim institucijama i osnovnim sudovima.

OPŠTA PROCENA

Kao opštu procenu, možemo reći da osnovni sudovi mnogo bolje stoje od opštinskih institucija u primeni odredbi Zakona.

Po prvi put je u ovim institucijama izvršeno praćenje zajedno sa Institucijom zaštitnika građana. Nakon praćenja i analize podataka, kada uporedimo period od skoro četiri godine, u opštinama su uočene promene koje su procenile da nivo primene Zakona nije zadovoljavajući. Iako je ranije utvrđeno da su opštine dostigle dobar stepen institucionalne zrelosti u ispunjavanju zakonskih obaveza, u zaštiti i unapređenju jezičkih prava, ovoga puta je uočeno da su opštine pretrpele pad u stepenu primene Zakona.

Opštine uopšteno imaju skoro isti nivo jezičkog učinka, da se istakne da Prizren i Gračanica stoje malo bolje, a utvrđeno je da sudovi stoje bolje u odnosu na opštine.

Prilikom praćenja korišćena je i metoda „tajnog kupca”(secret customer), a u jednom slučaju je službenik Uprave za katastar u Peći odgovorio stranci „Govorim samo albanski”, što je u suprotnosti sa Zakonom. U drugom slučaju, u instituciji opštine Gračanica, kada se službeniku obratio na albanskom jeziku, iako nije znao da odgovori na albanskom, bio je spreman da pozove prevodioca, ukoliko postoji potreba.

Përveç kësaj, ekipi monitorues ka evidentuar se:

- Edhe përkundër mangësive të evidentuara, si mjaft e rëndësishme, dygjuhësia është një standard që respektohet në Komuna dhe në Gjykata.
- Mbishkrimet orientuese nëpër Gjykata janë pothuajse në nivel shumë të kënaqshëm, përjashtuar në dy raste (Graçanicë dhe Prishtinë, në sportelet hyrëse). Nëpër Komuna ka laramani (Pejë, Gjilan), dhe mjaft mangësi (në Komunën e Mitrovicës së Jugut dhe Prishtinës).
- Sipas deklaratave të zyrtarëve të institucioneve të vizituara, takimet, dokumentet, aktet komunale, formularët, të gjitha përkthehen në të dy gjuhët, por ka raste kur një vendim apo një formular jepet vetëm në gjuhën e kërkuarit. Për shkak të kapaciteteve të kufizuara profesionale, ka mjaft vështirësi në përmbushjen e kërkesave.
- Të gjitha Komunitat dhe Gjykatat kanë kryesisht nga një përkthyes, ndërsa numri më i madh i përkthyesve nëpër Komuna është 3 (tre), ndërsa në Gjykata 13 (trembëdhjetë).
- Komunitat kanë deklaruar se nuk kanë kompani të kontraktuar përkthimi, përveç Komunës së Prizrenit e cila ka deklaruar se ka marrëveshje me kompani të përkthimit.
- Te Gjykatat gjendja qëndron më mirë dhe numri më i madh i përkthyesve është 13 (trembëdhjetë), por edhe pse ka gjykata me më pak përkthyes, për sa i përket çështjes gjuhësore shërbimet bëhen me rregull dhe pa pengesa.
- Asnjë Komunë nuk ka linjë buxhetore të veçantë për përkthime, edhe përkundër faktit se ZKGG-ja ka dhënë disa herë rekomandime për këtë çështje.
- Te komunitat me shumicë serbe, zyrtarët komunal kanë vërejtje se kriteret për konkurs janë të larta dhe vështirë të gjenden persona që i përmbushin të njëjtat.
- Komunitat, por në disa raste edhe

Pored toga, tim za praćenje je zabeležio da:

- je i pored uočenih nedostataka, kao veoma bitnih, dvojezičnost standard koji se poštuje u opštinama i u sudovima.
- su orijentacioni natpisi u sudovima skoro na veoma zadovoljavajućem nivou, izuzev u dva slučaja (Gračanica i Priština, na ulaznim šalterima). Širom opština postoje raznolikosti (Peć, Gnjilane) i mnogi nedostaci (u Opštini Južna Mitrovica i Priština).
- Prema izjavama službenika posećenih institucija, sastanci, dokumenti, opštinski akti, obrasci su prevedeni na oba jezika, ali postoje slučajevi kada se odluka ili obrazac daje samo na jeziku podnosioca zahteva. Zbog ograničenih stručnih kapaciteta, postoje mnoge poteškoće u ispunjavanju zahteva.
- Sve opštine i sudovi uglavnom imaju jednog prevodioca, a najveći broj prevodilaca u opštinama je 3 (tri), a u sudu 13 (trinaest).
- Opštine su izjavile da nemaju ugovorene prevodilačke kompanije, izuzev opštine Prizren, koja je izjavila da ima ugovor sa prevodilačkom kompanijom.
- U sudovima je situacija bolja i najveći broj prevodilaca je 13 (trinaest), ali iako ima sudova sa manje prevodilaca, što se tiče jezika, usluge se pružaju redovno i bez prepreka.
- Nijedna opština nema posebnu budžetsku liniju za prevode, uprkos činjenici da je KPJ dala nekoliko preporuka po ovom pitanju.
- U opštinama sa srpskom većinom, opštinski službenici napominju da su kriterijumi za konkurs visoki i da je teško naći ljude koji ih ispunjavaju.
- Opštine, ali u nekim slučajevima i sudovi, se žale da nemaju poseban budžet za prijem novih prevodilaca, uprkos činjenici da imaju potrebe.
- U opštinama je od strane prevodilaca izneta kao zabrinutost činjenica da se sudska rešenja ne prevode, a kada dođu u opštinu, trebaju biti prevedena od strane od strane prevodilaca koji nisu sudske prevodioci. Kao posledica toga može doći do grešaka.
- Podnet je i zahtev da KPJ održi obuke u opštinama o Zakonu o upotrebi jezika, zbog toga što, kako su rekli, ima slučajeva da

Gjykatat, janë ankuar se nuk kanë buxhet të caktuar për të pranuar përkthyes të rinj, edhe përkundër faktit se kanë nevojë.

- Nëpër Komuna nga përkthyesit është paraqitur si shqetësim fakti se vendimet e gjykatës nuk janë duke u përkthyer, dhe kur ato vijnë në komunë, duhet të përkthehen nga përkthyesit që nuk janë përkthyes gjyqësor. Si rrjedhojë mund të ketë gabime.
- U parashtrua edhe kërkesa që ZKGGJ-ja të mbajë trajnime nëpër komuna për Ligjin për përdorimin e gjuhëve, për faktin se siç thanë ata, ka raste kur zyrtarët nuk e kuptojnë në tërësi dhe vështirë të bëjnë dallimin në mes të gjuhës zyrtare dhe gjuhës në përdorim zyrtar në nivel lokal.
- Duhet veçuar se Komuna e Mitrovicës së veriut nuk ka fare ueb faqe të internetit. Sipas zv. kryetares, kërkesa është bërë por janë ende në pritje të realizimit të kërkesës.

Takim me kryetarin e Komunës së Prizrenit dhe Gjilanit / Sastanak sa gradonačelnikom Opštine Prizren i Gnjilane

VLERËSIMI SPECIFIK

- **Përkthyesit në Komuna dhe Gjykata**

Kur kemi të bëjmë me Komunitat e monitoruara, përveç Gjuhës Shqipe dhe Serbe si gjuhë zyrtare në nivel qendror, Gjuha Boshnjake dhe Gjuha Turke janë gjuhë zyrtare në nivel lokal në komunën e Pejës, Prizrenit. Gjuha Turke është gjuhë në përdorim zyrtar në Komunën e Gjilanit, Mitrovicës dhe Prishtinës, ndërsa Gjuha Rome, është gjuhë në përdorim zyrtar në Graçanicë dhe Prizren.

Komunitat kanë të punësuar përkthyesit, ku shumica e tyre kryesisht janë për versionin

službenici ne razumeju u potpunosti i teško prave razliku između službenog jezika i jezika u službenoj upotrebi na lokalnom nivou.

- Treba napomenuti da opština Severna Mitrovica uopšte nema internet stranicu. Prema rečima zamenika predsednika, zahtev je podnet ,ali se još uvek čeka da zahtev bude ispunjen.

SPECIFIČNA PROCENA

- **Prevodioci u Opštinama i Sudovima**

Kada se bavimo praćenim opštinama, pored albanskog i srpskog kao službenih jezika na centralnom nivou, bosanski i turski su službeni jezici na lokalnom nivou u opštini Peć i Prizren. Turski jezik je jezik u službenoj upotrebi u Opštini Gnjilane, Mitrovica i Priština, a romski jezik je u službenoj upotrebi u Gračanici i Prizrenu.

Opštine zapošljavaju prevodioce, od kojih je većina uglavnom za albansko-srpsku verziju i

shqip- serbisht dhe anasjelltas. Nëpër Komuna numri më i vogël i përkthyesve është një (1), ndërsa numri më i madh i tyre është në Prizren (3 përkthyes). Në disa komuna kanë deklaruar se kanë shpallur konkurs për përkthyes, por është vështirë të gjejnë kandidat që plotëson kushtet, për faktin se ka mungesë të kuadrove përkatëse, si dhe mungesë të buxhetit. Në disa raste, sipas tyre, në rrethanat kur është paraqitur nevoja, në ndihmë iu ka dalë edhe OSBE-ja me përkthyesit e vet. Në rastet kur ka nevojë, në disa Komuna ndihmojnë edhe zyrtarët që njohin dy apo tri gjuhë, si dhe zyrtarët e komuniteteve që kanë njohuri të gjuhëve të mjedisit, kështu që nuk ka ndodhur të ketë reagime dhe pakënaqësi nga qytetarët.

Shqetësim tjetër i zyrtarëve komunalë ishte që dokumentet e dërguara nga gjykatat në komunë janë vetëm në njëren gjuhë, kështu që përkthyesit komunalë duhet ti përkthejnë ato dhe jo vetëm që ngarkohen më punë shtesë, por ekziston edhe shqetësimi tjetër se ata nuk janë përkthyes gjyqësor të licencuar dhe mund të bëjnë gabime.

Me përkrahjen e IOM-it, në dy komuna, është angazhuar nga një përkthyes për gjuhën rome, për një afat kohor prej gjashtë (6) muajsh, por në kohën e vizitave monitoruese kemi kuptuar se përkthyesi në Komunën e Prizrenit nuk është angazhuar ende, me arsyetimin e kryetarit se janë të interesuar që të bëjnë një zgjidhje afatgjatë, dhe ky proces po merr pak më tepër kohë. Në komunën e Graçanicës, përkthyesi për gjuhën rome kishte filluar punën. Nëpër gjykata gjendja qëndron më mirë, ku numri më i madh i përkthyesve është trembëdhjetë (13), (Gjykata Themelore në Mitrovicë) dhe numri më i vogël është një (1). Sipas nevojës gjykatat angazhojnë përkthyes nga lista e përkthyesve të Këshillit Gjyqësor të cilët janë të licencuar.

obratno. U opština je najmanji broj prevodilaca jedan (1), a najveći broj je u Prizrenu (3 prevodioca). U nekim opština su objavili da su raspisali konkurs za prevodioce, ali je teško naći kandidata koji ispunjava uslove, zbog nedostatka odgovarajućih kadrova, kao i nedostatka budžeta. U nekim slučajevima, prema njihovim rečima, u okolnostima kada se ukazala potreba, OEBS im je priskočio u pomoć sa svojim prevodiocima. U slučajevima kada postoji potreba, u pojedinim opština pomažu i službenici koji znaju dva ili tri jezika, kao i službenici zajednice koji poznaju jezike sredine, tako da nije bilo reakcija i nezadovoljstva građana.

Još jedna zabrinutost opštinskih zvaničnika je bila što su dokumenti koje sudovi šalju opštini samo na jednom jeziku, pa ih opštinski prevodioci moraju prevoditi i ne samo da su opterećeni dodatnim poslom, već postoji i druga zabrinutost zato što su nisu licencirani sudski prevodioci i mogu načine greške.

Uz podršku IOM-a, u dve opštine je angažovan prevodilac za romski jezik, na period od šest (6) meseci, ali smo u vreme terenskih poseta shvatili da prevodilac u opštini Prizren još nije angažovani, uz obrazloženje predsednika opštine da su zainteresovani da donesu dugoročno rešenje, a ovaj proces oduzima malo više vremena. U opštini Gračanica je počeo da radi prevodilac za romski jezik.

U sudovima je situacija bolja, gde je najveći broj prevodilaca trinaest (13), (Osnovni sud u Mitrovici), a najmanji jedan (1).

Sudovi po potrebi angažuju prevodioce spiska prevodilaca Sudskog saveta koji su licencirani.

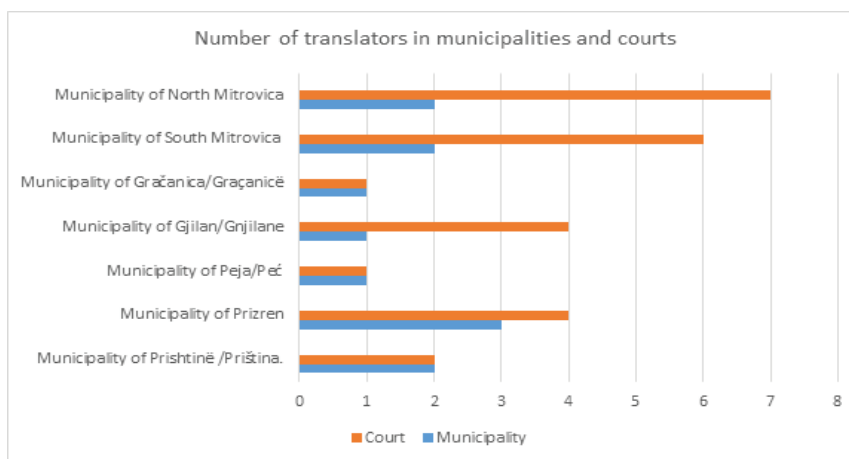

Fig. 2: Numri i përkthyesve në komuna dhe në gjykata / Broj prevodioca u opštinama i sudstvima

- **Kontraktimi i shërbimeve gjuhësore**

Zyra e Komisionerit për gjuhët, vazhdimisht ka vlerësuar se zbatimi i mirëfilltë i Ligjit mund të bëhet kur institucionet kanë përkthyes të punësuar, por në rastet kur institucionet e cilit do nivel nuk kanë të punësuar përkthyes për gjuhët zyrtare, ata janë të obliguar që të kontraktojnë kompani përkthimi nga jashtë.

Lidhur me këtë, Komunitat dhe Gjykatat janë pyetur se a kanë edhe për shërbime përkthimi nga jashtë.

Vetëm një komunë (Komuna e Pejës) ka të kontraktuar një kompani përkthimi, ndërsa nga Gjykatat ka qenë përgjigja se nuk kanë të kontraktuar kompani, pasi që në rast nevojë, kërkojnë ndihmë nga Lista e përkthyesve të Këshillit Gjyqësor, përveç Gjykatës Themelore në Prizren të cilët kanë deklaruar se marrin shërbime nga jashtë, përmes kontratës.

Vlen të veçohet se si në rastin e përkthyesve, ashtu edhe të kontraktimit të kompanive për përkthime, institucionet në fjalë nuk kanë linjë buxhetore të veçantë për këto shërbime, edhe përkundër faktit se kohë më parë ZKGGJ-ja ka kërkuar këtë prej komunave.

- **Ugoharjanje jezičkih usluga**

Kancelarija Poverenika za jezike dosledno procenjuje da se doslovna primena Zakona može izvršiti kada institucije imaju zaposlene prevodioca, ali u slučajevima kada institucije bilo kog nivoa nemaju zaposlene prevodioca za službene jezike, dužne su da ugovore spoljnu prevodilačku kompaniju.

S tim u vezi, opštine i sudovi su upitani da li imaju i spoljne prevodilačke usluge.

Samo jedna opština (Opština Peć) je ugovorila prevodilačku firmu, a iz sudova je dobijen odgovor da nemaju ugovorenu kompaniju, zato što u slučaju potrebe pomoć traže sa spiska prevodilaca Sudskog saveta, izuzev Osnovnog suda u Prizrenu koji su izjavili da, putem ugovora, dobijaju spoljne usluge.

Vredi izdvojiti da, kako u slučaju prevodilaca, tako i ugoharjanja prevodilačkih firmi, dotične institucije nemaju posebnu budžetsku liniju za ove usluge, uprkos činjenici da je KPJ to pre nekog vremena tražila od opština.

- **Mbledhjet e Kuvendit**

Kujdes të veçantë duket se të gjitha komunat i kanë kushtuar Mbledhjeve të Kuvendit, si dhe takimeve të Komiteteve të ndryshme të Kuvendit. Në të gjitha komunat kanë deklaruar se gjatë Mbledhjeve të Kuvendit ka përkthim simultan, diku sipas nevojës, por në përgjithësi përkthimi funksionon në të gjitha komunat pa probleme. Dokumentacioni përkthehet me kohë dhe dërgohet po ashtu me kohë te deputetët relevantë, në gjuhën e tyre amtare zyrtare. Asnjëherë nuk ka pasur ngecje të punës apo vonesë të takimeve për shkakun e përkthimit.

Mbishkrimet e Institucioneve / Natpisi Institucija

- **Formularët dhe shërbimet me qytetarë**

Shërbimi ndaj qytetarëve, është konstatuar se ndryshon varësisht nga komunat. Formularët janë në të dy gjuhët pothuajse në të gjitha komunat, por jo të gjithë formularët iu ofrohen qytetarëve në gjuhën e tyre. Ka raste kur formularët janë në njëren gjuhë, ndërsa sa i përket zyrave pritëse, të gjitha komunat kanë deklaruar se qytetarët marrin përgjigje në gjuhën e tyre dhe se nuk kanë marrë ndonjë ankesë. Në pyetjen se përse nuk i jepet palës dokumenti në gjuhën e tyre zyrtare, (për faktin se ZKGJ-ja ka marrë ankesa nga qytetarët), sipas përgjigjeve të zyrtarëve, disa qytetarë dëshirojnë të kryejnë punë sa më shpejt që është e mundur dhe nuk e presin përkthimin, nuk e kërkojnë

- **Sednice Skupštine**

Čini se da su sve opštine posebnu pažnju posvetile skupštinskim sastancima, kao i sastancima raznih skupštinskih komiteta. U svim opštinama su naveli da tokom sednica Skupštine postoji simultano prevođenje, ponekad po potrebi, ali generalno u svim opštinama prevod funkcioniše bez problema. Dokumentacija se na vreme prevodi i na vreme šalje nadležnim poslanicima, na njihovom zvaničnom maternjem jeziku. Nikada nije bilo kašnjenja u radu ili odlaganja sastanaka zbog prevoda.

- **Obrasci i usluge građanima**

Ustanovljeno je da se usluge građanima razlikuju u zavisnosti od opštine. Obrasci su na oba jezika u skoro svim opštinama, ali svi obrasci se ne pružaju građanima na svom jeziku. Imaju slučajeva da su obrasci na jednom jeziku, a što se tiče prijemnih kancelarija, sve opštine su se izjasnile da građani dobijaju odgovore na svom jeziku i da nisu dobili pritužbe. Na pitanje zašto se stranci ne daju dokument na svom službenom jeziku, (zbog činjenice da je KPJ primila žalbe građana), prema odgovorima nadležnih, pojedini građani žele da što pre završe posao i ne čekaju prevod, ne traže dokument na svom jeziku. Odluka je unapred napisana na albanskom ili srpskom jeziku, a građani ne čekaju da bude prevedena na njihov jezik, već je u

dokumentin në gjuhën e tyre. Vendimi paraprakisht shkruhet në gjuhën shqipe apo serbe, dhe qytetarët nuk presin që të përkthehet në gjuhën e tyre, vetëm e marrin sa më shpejt në cilëndo gjuhë zyrtare. Kjo më shpesh ndodhë psh. në komunën e Graçanicës dhe të Gjilanit, ku qytetarët njohin dy gjuhët, por që kryesisht qytetarët nuk kanë paraqitur asnjëherë ankesë. Gjithsesi, kjo nuk e arsyeton mungesën e dygjuhësisë nëpër dokumente. Nëpër Gjykata, pothuajse janë të gjitha në të dy gjuhët, pa marrë parasysh ndonjë mangësi të vogël.

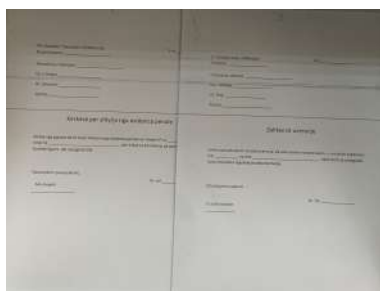
Konkurset në të dy gjuhët ishin të vendosura në tabelat informuese të institucioneve, pothuajse në shumicën e rasteve, me ndonjë përjashtim të rrallë.

Është shumë e rëndësishme të theksohet se në shumicën e rasteve nëpër Komuna, zyrtarët në Zyrën pritëse janë në gjendje të flasin në gjuhët zyrtare me qytetarë, përveç disa rasteve që mund të jenë sporadike. Por një mangësi tjetër e evidentuar është se, kur njoftohet pala për përfundimin e lëndës, apo shërbimet tjera, qytetarëve sms- të iu dërgohen vetëm në gjuhën Shqipe.

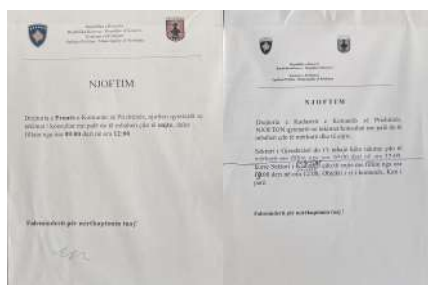
najkraçem mogućem roku uzimaju na bilo kom zvaničnom jeziku. To se dešava češće, npr. u opštinama Gračanica i Gnjilane, gde građani znaju oba jezika, ali uglavnom građani nikada nisu podneli žalbe. Međutim, to ne opravdava nedostatak dvojezičnosti u dokumentima. U svim sudovima, gotovo svi su na oba jezika, bez obzira na manje nedostatke.

Konkursi na oba jezika su se nalazili na informativnim tablama institucija, gotovo u većini slučajeva, uz retke izuzetke.

Veoma je važno napomenuti da u većini slučajeva u opštinama službenici u prijemnoj kancelariji mogu da razgovaraju na službenim jezicima sa građanima, osim u nekim slučajevima koji mogu biti sporadični. Ali još jedan identifikovan nedostatak je to što se, kada se stranka obavesti o završetku predmeta, ili drugim uslugama, SMS poruke građanima šalju samo na albanskom jeziku.

Shembuj të mirë/ dobri primeri

Shembull jo i mirë/losh primer

- **Mbishkrimet dhe shenjat orientuese**

Bazuar në gjetjet aktuale, mbishkrimet dhe shenja orientuese nëpër Gjykata janë shumë mirë, veçohet Gjykata Themelore në Gjiilan. Në disa sportele në gjykatat tjera, ka mangësi të vogla, por në përgjithësi, shenjat orientuese në gjuhët zyrtare janë të qarta. Gjykata Themelore e Mitrovicës funksionon në dy objekte, kështu që objekti në Veri është i mirë-pajisur me shenja orientuese, përderisa sipas përgjegjësve të kësaj gjykate, objekti në jug është duke u rinovuar, kështu që shërbimet kryhen në një objekt të improvizuar dhe aty momentalisht mungojnë këto shenja, por me të përfunduar rinovimi i objektit, do të vendosen menjëherë, ishte përgjegjja e përgjegjësve.

Sa i përket disa broshurave dhe dokumenteve informuese nëpër Gjykata, zyrtarët kanë deklaruar se janë përpiluar vetëm në gjuhën shqipe nga USAID-i, por konsideruar faktin se kjo organizatë ndihmon sipas kërkesave dhe rekomandimeve që i merr nga institucioni përkatës, për këtë përgjegjësia nuk i bie USAID-it, por Gjykatave në fjalë.

- **Natpisi i orijentacioni znaci**

Na osnovu sadašnjih nalaza, natpisi i orijentacione table u Sudovima su veoma dobri, ističe se Osnovni sud u Gnjilanu. Na nekim šalterima u drugim sudovima postoje manji nedostaci, ali generalno, orijentacijske table na službenim jezicima su jasne. Osnovni sud u Mitrovici radi u dva objekta, pa je objekat na severu dobro opremljen orijentacionim tablama, dok je prema rečima zvaničnika ovog suda objekat na jugu u toku renoviranja, pa se usluge obavljaju u improvizovanom objektu i tu trenutno ove oznake nedostaju, ali kada se završi renoviranje zgrade biće odmah postavljene, odgovor je nadležnih.

Što se tiče nekih brošura i informativnih dokumenata u sudovima, zvaničnici su naveli da su sastavljeni samo na albanskom jeziku od strane USAID-a, ali s obzirom na to da ova organizacija pomaže po zahtevima i preporukama koje dobija od nadležnih institucija, odgovornost za ovo ne pripada USAID-u, već navedenim sudovima.

Mbishkrimet e zyreve / Natpisi kancelarija

- Ankesat e qytetarëve

Gjatë interesimit të ekipit monitorues, se a kanë marrë institucionet ankesa nga qytetarët dhe në rast se po, si i zgjidhin ato, përveç një komune, zyrtarët kanë deklaruar se nuk kanë marrë asnjë ankesë për sa i përket çështjes gjuhësore. Sipas përgjigjeve të zyrtares së asaj komune, ankesa nuk ka ardhur drejtpërdrejt, por në mënyre të tërthortë, që do të thotë nuk i është drejtuar komunës si institucion, por gjatë një tryeze me shoqërinë civile, janë theksuar mangësi në zbatimin e Ligjit.

- Faqja zyrtare e internetit

Elementi i parë që qytetari kërkon të ketë qasje në një institucion është ueb-faqja zyrtare, prandaj është shumë e rëndësishme që faqja zyrtare e Komunës të jetë e përkthyer dhe azhurnuar në gjuhët zyrtare, për faktin se ofron mundësinë e informimit të qytetarëve me kohë dhe për të gjitha çështjet që ata janë të interesuar.

Një nga fushat e veprimtarisë së ZKGGJ-së është edhe monitorimi i ueb-faqeve zyrtare të institucioneve dhe organizatave të cilat sipas Rregullores bien nën juridiksionin e saj. Zyra paraprakisht ka bërë monitorimin e ueb-faqeve të Komunave dhe Gjykatave Themelore të listuara në këtë projekt, me qëllim që të konstatohet niveli i përputhshmërisë së gjuhëve zyrtare në faqen zyrtare. Sipas Ligjit, ueb-faqet e institucioneve duhet të jenë në të gjitha gjuhët zyrtare varësisht prej komunave (sa gjuhë zyrtare kanë) dhe se institucionet janë të obliguara të bëjnë azhurnimin gjuhësor në të njëjtën kohë. Në këtë mënyrë, monitorimi të këtyre ueb-faqeve është përqendruar vetëm te respektimi të drejtave gjuhësore, pa e analizuar nivelin e transparencës në aspektet tjera.

Si element me rëndësi është se Komunat dhe Gjykatat e monitoruara kanë faqet në të dy gjuhët zyrtare edhe pse gjendja nuk qëndron mirë. Rëndësi e veçantë në funksionimin e ueb-faqeve është përditësimi i rregullt dhe në tërësi i dokumenteve, takimeve të ndryshme, lajmeve komunale, dokumenteve nëpër gjykata etj. në të

- Žalbe građana

Tokom intervjuave monitoring tima da li su institucije primile žalbe građana i ako jesu, kako ih rešavaju, osim u jednoj opštini, zvaničnici su konstatovali da nisu primili nijednu žalbu u vezi sa jezičkim pitanjem. Prema odgovorima zvaničnika te opštine, žalba nije stigla direktno, već na indirektan način, što znači da nije upućena opštini kao instituciji, već su tokom okruglog stola sa civilnim društvom uočeni nedostaci u sprovođenju Zakona.

- Zvanična internet stranica

Prvi element koji građanin želi da ima pristup instituciji je zvanična veb stranica, stoga je veoma važno da zvanična veb stranica opštine bude prevedena i ažurirana na službenim jezicima, jer pruža mogućnost informisanja građanima na vreme i o svim pitanjima koja ih interesuju.

Jedna od oblasti delovanja KPJ-a je praćenje zvaničnih sajtova institucija i organizacija koje su, prema Uredbi, u njenoj nadležnosti. Kancelarija je prethodno pratila veb stranice opština i osnovnih sudova navedene u ovom projektu, kako bi utvrdila nivo kompatibilnosti službenih jezika na zvaničnom sajtu. Prema Zakonu, sajtovi institucija moraju biti na svim službenim jezicima u zavisnosti od opština (koliko službenih jezika imaju) i da su institucije dužne da istovremeno vrše ažuriranje jezika. Na ovaj način, praćenje ovih veb stranica je fokusirano samo na poštovanje jezičkih prava, bez analize nivoa transparentnosti u drugim aspektima.

Važan element je da praćene opštine i sudovi imaju internet stranice na oba službena jezika, iako situacija nije dobra. Od posebnog značaja u funkcionisanju veb stranica je redovno i potpuno ažuriranje dokumenata, raznih sastanaka, opštinskih vesti, sudskih dokumenata itd. na svim službenim jezicima. Prema odgovorima

gjitha gjuhët zyrtare. Sipas përgjigjeve të marra nëpër institucionet në fjalë, thuhet se nga mbingarkesa e punëve nuk arrijnë ti vendosin të gjitha dokumentet në të dy gjuhët në të njëjtën kohë, por edhe si problem kyç e potencojnë bashkëpunimi me MAPL-në dhe funksionimi jo i mirë i ueb faqeve (në komuna). Komuna e Mitrovicës së Veriut nuk ka fare ueb faqe dhe sipas nënkryetares, edhe pse ka kërkuar disa herë që të punohet në atë aspekt, kërkesa nuk është realizuar.

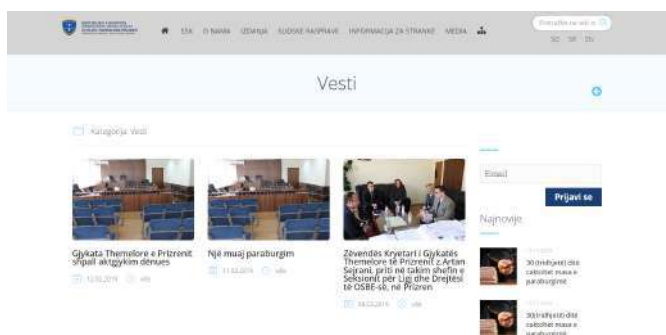
Të gjitha Komunat janë pothuajse njësoj, me pak ndryshime varësisht nga komuna, por që Komuna e Prishtinës dhe Gjilanit kanë më tepër mangësi në azhurnimin gjuhësor të ueb faqes. Po ashtu ka raste kur në Komuna kanë paraqitur problemin për shkak të mungesës së zyrtarit për informim. Në vërejtjen që iu është bërë për ueb faqen, kanë deklaruar se nuk kanë zyrtar për informim për shkak të mosplotësimit të kriterëve pranuese. Diku-diku kanë deklaruar se përkthimet bëhen me kohë, por problemi qëndron te IT-të që nuk i fusin të dhënat në faqe.

Në Gjykata gjendja e faqes zyrtare qëndron shumë më mirë, përveç disa mangësive të vogla, vegëza apo ndonjë informatë tjetër.

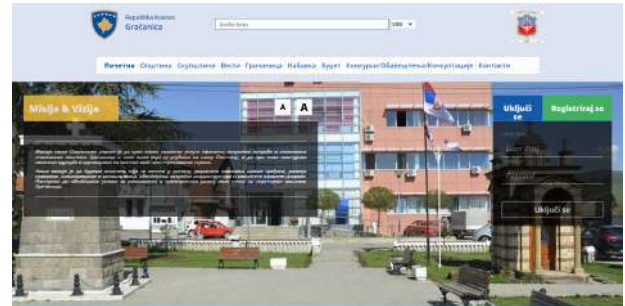
dobijemim u predmetnim institucijama, navodi se da zbog preopterećenosti poslom ne uspevaju da sva dokumenta istovremeno stave na oba jezika, ali i kao ključni problem navode saradnju sa MALS i loše funkcionisanje veb sajtova (u opštinama). Opština Severna Mitrovica uopšte nema veb stranicu i prema rečima potpredsednice, iako je više puta tražila da se radi na tom aspektu, zahtev nije realizovan.

Sve opštine su skoro iste, sa nekoliko promena u zavisnosti od opštine, ali opštine Priština i Gnjilane imaju više nedostataka u ažuriranju jezika na veb stranici. Postoje i slučajevi kada su opštine predstavljale problem zbog nedostatka službenika za informisanje. U primedbi koja je upućena sajtu, oni su naveli da nemaju službenika za informisanje zbog neispunjavanja prijemnih kriterijuma. Negde su naveli da se prevodi rade na vreme, ali problem je u IT-ima koji ne unose podatke na stranicu.

U Sudu je stanje zvaničnog sajta mnogo bolje, osim nekih sitnih nedostataka, veza ili bilo koje druge informacije.

Ueb faqet në gjykata / Internet stranica suda

Ueb faqet në komuna / Internet stranica opština

PËRFUNDIM

Përfundimisht, gjatë vizitave në teren nëpër këto Institucione është mundësuar të mblidhen dëshmitë dhe faktet e situatës së përgjithshme të zbatimit të Ligjit.

Nëse analizojmë të gjitha këto të dhëna të paraqitura si më lart, mund të konstatojmë se situata aktuale në fushën e zbatimit të Ligjit, nuk mund të vlerësohet si e kënaqshme. Edhe gjatë monitorimit të faqeve zyrtare të internetit, por edhe gjatë vizitave në teren, kuptojmë se situata nga viti 2019 e deri më sot nëpër Komuna ka pësuar rënie, përderisa Gjykatat siç u theksua edhe më herët, janë monitoruar vetëm përmes ueb faqes, të cilat kanë qenë në nivel të kënaqshëm me lëshime të vogla. Edhe më tutje përkthyes ka shumë pak, kapacitete përbrenda institucionit çdo ditë e më pak, përderisa shërbimi i përkthimeve nuk kontraktohet nga jashtë në shumicën e komunave. Buxheti i veçantë nuk është ndarë në asnjë institucion, ndërsa nga ana tjetër prej të gjitha institucioneve relevante, konstatohet se ka mungesë të stafit dhe të personave të kualifikuar për të kryer shërbimet e përkthimit, sidomos nëpër Komuna. Në disa raste edhe pse konkursi shpallet disa herë dhe përsëritet, nuk gjenden persona të cilët i plotësojnë kushtet.

Raporti konstaton se në disa Komuna të Republikës së Kosovës niveli i zbatimit të Ligjit ka rënë, gjë që nuk mund të thuhet se e njëjta gjë qëndron me Gjykatat. Raporti nënvizon se ka shumë mangësi në përmbushjen e këtyre obligi-

ZAKLJUČAK

Konačno, tokom terenskih poseta ovim institucijama, bilo je moguće prikupiti dokaze i činjenice o opštoj situaciji sprovođenja Zakona.

Ako analiziramo sve ove podatke prikazane na gore navedeni način, možemo zaključiti da se trenutno stanje u oblasti sprovođenja Zakona ne može oceniti kao zadovoljavajuće. Čak i tokom praćenja zvaničnih sajtova, ali i tokom terenskih obilazaka, shvatamo da je stanje od 2019. godine do danas u opštinama u padu, dok su sudovi, kako je ranije naglašeno, praćeni samo preko veb sajta, koji je do na zadovoljavajućem nivou uz manje ustupke. Štaviše, prevodilaca je veoma malo, kapaciteti unutar institucije se smanjuju svakim danom, dok se usluge prevodenja u većini opština ne ugovaraju spolja. Posebni budžet nije dodeljen nijednoj instituciji, dok se sa druge strane, od svih relevantnih institucija, konstatuje nedostatak kadra i kvalifikovanih lica za obavljanje prevodilačkih usluga, posebno u opštinama. U nekim slučajevima, iako se konkurs raspisuje više puta i ponavlja, ne nalaze se ljudi koji ispunjavaju uslove.

U izveštaju se zaključuje da je u nekim opštinama Republike Kosovo opao nivo sprovođenja zakona, što se ne može reći da je isto sa sudovima. U izveštaju se ističe da postoji mnogo nedostataka u ispunjavanju ovih zakonskih obaveza.

meve ligjore. Një përkushtim më i madh, do të sillte rezultate edhe përkundër mangësisve, mungesës së kapaciteteve, ndryshimeve në statusin dhe lëvizjet e përkthyesve (pensionimi, ndërrimi i vendeve të punës etj), si dhe rritjen e përgjegjësive të zyrtarëve kompetentë.

Kërkesat drejtuar ZKGJ-së

- Të mbahen trajnime nëpër komuna për Ligjin për përdorimin e gjuhëve dhe të sqarohen për të gjithë zyrtarët, obligimet që dalin nga ky ligj;
- Të ndikojë në institucionet qendrore dhe gjykatat që dokumentet e dërguara në komunë të jenë në dy gjuhët (serbisht dhe shqip), kështu që përkthyesit komunalë të mos kenë nevojë t'i përkthejnë ato dhe të ngarkohen më tej me përkthim por edhe të mos ndodhin gabime. (5 komuna);
- Të fuqizohet roli dhe pozita e përkthyesve në institucion dhe të shpallen kuadër deficitar. Të lehtësohen kushtet e punësimit, të rritet paga dhe të ketë stimul për ata që flasin dy ose tri gjuhë;
- Të insistojë në punësimin e një numri më të madh të përkthyesve në komunë; të bëjë organizime të trajnimit; blerje të softuerit për përkthim; fuqizim të bashkëpunimit ndërinstitucional në ofrimin e shërbimeve gjuhësore, etj;
- Të fuqizohet roli dhe pozita e përkthyesve në institucion dhe të ketë përkrahje dhe mbështetje më të madhe përmes një rregulloreje;
- Të ndikojë tek krerët e institucioneve përkatëse që të rritet buxheti për të mundësuar punësimin e përkthyesve.

REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME

- Të sigurohet që faqet zyrtare të internetit të Institucioneve Komunale dhe Gjykatave të rregullohen aty ku kanë mangësi, të përditësohen me kohë në aspektin

Veça posvećenost donela bi rezultate uprkos nedostacima, nedostatku kapaciteta, promena u statusu i kretanju prevodilaca (pensionisanje, promena radnih mesta i sl.), kao i povećanju odgovornosti nadležnih službenika.

Zahtevi upućeni KPJ-u

- Održavati obuke u opštinama o Zakonu o upotrebi jezika i razjasniti svim službenicima obaveze koje proizilaze iz ovog zakona;
- Da utiče na centralne institucije i sudove da dokumenti koji se šalju opštini budu na dva jezika (srpski i albanski), tako da opštinski prevodioci ne moraju da ih prevode i dodatno opterećuju prevodom, ali i da se ne dešavaju greške. (5 opština);
- Ojačati ulogu i poziciju prevodilaca u instituciji i objaviti deficitarno osoblje. Olakšati uslove zapošljavanja, povećati plate i obezbediti podsticaje za one koji govore dva ili tri jezika;
- Insistirati na zapošljavanju većeg broja prevodilaca u opštini; da organizuje obuku; kupovina softvera za prevođenje; jačanje međuinstitucionalne saradnje u pružanju jezičkih usluga i dr;
- Ojačati ulogu i poziciju prevodilaca u instituciji i imati veću podršku i potporu kroz uredbu;
- Uticati na rukovodioce nadležnih institucija da povećaju budžet kako bi se omogućilo zapošljavanje prevodilaca

OPŠTE PREPORUKE

- Obezbediti da zvanične veb stranice opštinskih institucija i sudova budu prilagođene tamo gde imaju nedostatke, ažurirane na vreme u pogledu jezika prema

- gjuhësor sipas gjuhëve zyrtare të komunës apo gjykatës përkatëse, në përputhje me legjislacionin ekzistues;
- Të vlerësohet nevoja për rritjen e numrit të profesionistëve gjuhësorë dhe të shërbimeve të brendshme gjuhësore në Gjykata dhe Komuna;
- Të sigurohet që të gjitha dokumentet, shenjat orientuese dhe njoftimet që vendosen në tabela, nëpër Gjykata dhe Komuna të rregullohen kur ato dëmtohen, të azhurnohen kur ka raste të renovimit të objektit dhe të jenë në të gjitha gjuhët zyrtare, ashtu siç kërkohet me Ligj;
- Të zbatohen rekomandimet në vazhdimësi dhe të rritet vet-vlerësimi dhe vet-monitorimi i Gjykatave dhe Komunave për sa i përket zbatimit të Ligjit.

REKOMANDIME SPECIFIKE

- Të sigurohet që ueb faqet zyrtare të komunave të rregullohen dhe të azhurnohen në të njëjtën kohë, në gjuhët zyrtare komunale, në përputhje me legjislacionin ekzistues aty ku janë theksuar mangësitë (në veçanti Komuna e Gjilanit, Komuna e Mitrovicë së Jugut);
- Të rregullohen të gjitha mbishkrimet orientuese në të gjitha komunat, sidomos në Komunën e Mitrovicës së Jugut dhe Komunën e Prishtinës, pa përjashtuar të gjitha komunat ku janë vërejtur mangësi;
- Të sigurohet ndarje e veçantë e buxhetit për ofrimin e shërbimeve gjuhësore;
- Të njoftohen palët përmes sms-ve në gjuhën e tyre amtare (Komuna e Pejës).

KORNIZA LIGJORE

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës**

Neni 5 [Gjuhët] 1. Gjuhë zyrtare në Republikën e Kosovës janë Gjuha Shqipe dhe Gjuha Serbe. 2. Gjuha Turke, Boshnjake dhe ajo Rome kanë statusin e gjuhëve zyrtare në nivel komune ose do të jenë në përdorim zyrtar në cilindo nivel në pajtim me ligj.

- službenim jezicima dotične opštine ili suda, u skladu sa postojećim zakonodavstvom;
- Proceniti potrebu za povećanjem broja jezičkih stručnjaka i internih jezičkih službi u sudovima i opštinama;
- Obezbediti da sva dokumenta, uputstva i obaveštenja koja se postavljaju na tablama, u sudovima i opštinama budu fiksirana kada su oštećena, ažurirana kada postoje slučajevi renoviranja objekta i da su na svim službenim jezicima, u skladu sa zakonom;
- Kontinuirano sprovoditi preporuke i povećati samoprocenu i samonadzor sudova i opština u pogledu sprovođenja Zakona.

SPECIFIČNE PREPORUKE

- Obezbediti da se zvanične veb stranice opština prilagođavaju i ažuriraju u isto vreme, na zvaničnim opštinskim jezicima, u skladu sa postojećim zakonodavstvom gde su istaknuti nedostaci (posebno Opština Gnjilane, Opština Južna Mitrovica);
- Prilagoditi sve orijentacione natpise u svim opštinama, posebno u Opštini Južna Mitrovica i Opštini Priština, ne isključujući sve opštine u kojima su uočeni nedostaci;
- Obezbediti odvojeno izdvajanje iz budžeta za pružanje jezičkih usluga;
- Obavestiti stranke putem sms-a na njihovom maternjem jeziku (Opština Peć).

PRAVNI OKVIR

- Ustav Republike Kosovo**

Član 5 [Jezici] 1. Službeni jezici u Republici Kosovo su albanski jezik i srpski jezik. 2. Turski, bosanski i romski jezik imaju status službenih jezika na opštinskom nivou ili će biti u službenoj upotrebi na bilo kom nivou u skladu sa zakonom.

Neni 22 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës garanton zbatimin e drejtpërdrejtë të marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare që garantojnë liritë dhe të drejtat e njeriut. Këto të fundit gëzojnë përparësi ndaj dispozitave, ligjeve dhe akteve të tjera të institucioneve publike.

- **Ligji për Përdorimin e Gjuhëve**

Ligji për përdorimin e Gjuhëve bazohet në Kushtetutë dhe në konventat Evropiane dhe ndërkombëtare dhe përcakton se Gjuha Shqipe dhe Serbe dhe alfabetete të tyre, janë gjuhë zyrtare të Republikës së Kosovës dhe kanë status të barabartë në përdorimin e tyre në të gjitha institucionet e Kosovës, Agjencitë dhe Ndërmarrjet Publike.

Përveç kësaj, Ligji i përkufizon gjuhët zyrtare në nivel komune dhe kur një gjuhë mund të fitojë statusin e gjuhës zyrtare nëse është folur tradicionalisht.

Ligji, po ashtu përcakton statusin e gjuhëve në përdorim zyrtar në Komunë. I njëjti nen përcakton statusin e një gjuhe në përdorim zyrtar në komunë, nëse ajo gjuhë është folur tradicionalisht në atë komunë.

Ligji gjithashtu përcakton barazinë e gjuhëve zyrtare në Institucionet Komunale. Në bazë të Ligjit, MAPL-ja ka nxjerrë Udhëzim Administrativ (MAPL) nr. 01/2022 për Përcaktimin e Procedurave për Zbatimin e Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve në Komuna i cili përcakton procedurat kur një gjuhë me automatizëm fiton statusin e gjuhës zyrtare apo asaj në përdorim zyrtar, si dhe kur komunitetet mund të parashetrojnë kërkesën kur konsiderojnë se gjuha e tyre amtare duhet të fitojë statusin e gjuhës në përdorim zyrtar. Prandaj MAPL-ja ka obliguar komunat që të nxjerrin rregullore të brendshme që përcaktojnë cilat janë gjuhët zyrtare dhe cilat në përdorim zyrtar, si dhe cilat janë procedurat që duhet ndjekur një komunitet kur konsideron se gjuha e tij duhet të ketë statusin e gjuhës zyrtare dhe gjuhës në përdorim zyrtar në nivel lokal.

Çlan 22. Ustava Republike Kosovo garanton direktno sprovodjenje međunarodnih sporazuma i instrumenata koji garantuju slobode i ljudska prava. Ovi poslednji uživaju prioritet u odnosu na odredbe, zakone i druge akte javnih institucija.

- **Zakon o upotrebi jezika**

Zakon o upotrebi jezika zasnovan je na Ustavu i evropskim i međunarodnim konvencijama i utvrđuje da su albanski i srpski jezik i njihova pisma službeni jezici Republike Kosovo i da imaju ravnopravan status u upotrebi. u svim institucijama Kosova, agencijama i javnim preduzećima.

Pored toga, Zakon definiše službene jezike na opštinskom nivou i kada jezik može steći status službenog jezika ako se tradicionalno govori Zakon, takođe definiše status jezika u službenoj upotrebi u opštini. Istim članom utvrđuje se status jezika u službenoj upotrebi u opštini, ako se tim jezikom tradicionalno govori u toj opštini.

Zakon takođe utvrđuje ravnopravnost službenih jezika u opštinskim institucijama. Na osnovu zakona, MALS je izdala Administrativno uputstvo (MALS) br. 01/2022 o utvrđivanju postupka za sprovodjenje Zakona o upotrebi jezika u opštinama, kojim se definišu procedure kada jezik automatski stiće status službenog jezika ili u službenoj upotrebi, kao i kada zajednice mogu da podnesu zahtev kada smatraju da jezik njihovog maternjeg jezika treba da stekne status jezika u službenoj upotrebi. Stoga je MALS obavezao opštine da donesu interne propise koji definišu koji su službeni jezici, a koji u službenoj upotrebi, kao i koje su procedure koje zajednica mora da poštuje kada smatra da njen jezik treba da ima status službenog jezika i u službenoj upotrebi na lokalnom nivou.

ZYRA E KOMISIONERIT PËR GJUHËT

Me hyrjen në fuqi të Rregullores nr. 07/2012 për Zyrën e Komisionerit për Gjuhët, është formuar Zyra e Komisionerit për Gjuhët e cila sipas mandatit mbikëqyrë zbatimin e Ligjit për përdorimin e Gjuhëve, me qëllim të mbrojtjes së të drejtave gjuhësore dhe zbatimin e gjuhëve zyrtare në Republikën e Kosovës në nivelin qendror dhe lokal, si dhe gjuhëve në përdorim zyrtar në komuna. Angazhohet në ruajtjen, promovimin dhe mbrojtjen e gjuhëve të komuniteteve gjuha amtare e të cilave nuk është njëra prej gjuhëve zyrtare apo në përdorim zyrtar.

Zyra e Komisionerit për Gjuhët

www.komisioneri-ks.org

Zyra e Komisionerit për Gjuhët është themeluar në prill 2012, me qëllim të ruajtjes, promovimit dhe mbrojtjes së gjuhëve zyrtare d.m.th. gjuhës shqipe dhe serbe, si dhe statusit të tyre të barabartë në Republikën e Kosovës, gjuhëve zyrtare në nivelin lokal (gjuhës boshnjake dhe turke) dhe të gjuhëve në përdorim zyrtar në komuna (gjuhës boshnjake, rome dhe turke), duke siguruar gjithashtu të drejtat gjuhësore të komuniteteve, gjuha amtare e të cilëve nuk është gjuhë zyrtare.

Ndërtesa e Qeverisë
Kati VI nr.605 A
Rr. Nëna Terezë p. n
10000 Prishtinë, Kosovë

Ky raport është publikuar nga Zyra e Komisionerit për Gjuhët/ Zyra e Kryeministrit të Republikës së Kosovës, në mars 2024.

Ky raport është në dispozicion në gjuhën shqipe, serbe dhe angleze.

KANCELARIJA POVERENIKA ZA JEZIKE

Stupanjem na snagu Uredbe br. 07/2012 za Kancelariju Poverenika za jezike formirana je Kancelarija Poverenika za jezike koja, po mandatu, nadgleda sprovođenje Zakona o upotrebi jezika, u cilju zaštite jezičkih prava i sprovođenja službenih jezika u Republici Kosovo na centralnom i lokalnom nivou, kao i jezika u službenoj upotrebi u opštinama. Zalaže se za očuvanje, promovisanje i zaštitu jezika zajednica čiji maternji jezik nije jedan od službenih jezika ili u službenoj upotrebi.

Kancelarija poverenika za jezike

www.poverenik-ks.org

Kancelarija poverenika za jezike je osnovana aprila 2012. godine sa ciljem očuvanja, unapređenja i zaštite službenih jezika, albanskog i srpskog jezika i njihovog ravnopravnog statusa u Republici Kosovo, službenih jezika na lokalnom nivou (bosanski i turski jezik) i jezika u službenoj upotrebi u opštinama (bosanski, turski i romski jezik), istovremeno obezbeđujući jezička prava zajednicama čiji maternji jezik nije službeni jezik.

Zgrada Vlade
VI sprat, kancelarija 605/A
Ulica Majke Tereze b.b.
10000 Priština, Kosovo

Ovaj izveštaj je objavila Kancelarija poverenika za jezike/ Kancelarija premijera Republike Kosovo u martu 2024. godine.

Ovaj izveštaj je dostupan na albanskom, srpskom i engleskom jeziku.

